

Περιεχόμενα

1.	Η ιστορία του χρήματος	1
2.	Ο ρόλος και η χρησιμότητα των τραπεζών	11
3.	Οι διαφορές μεταξύ αγαθών και υπηρεσιών . . .	17
4.	Οι διαφορές μεταξύ αναγκών και επιθυμιών . . .	23
5.	Αποταμιεύω	31
6.	Προγραμματίζω	45
7.	Καταναλώνω	57
8.	Δωρίζω	63
9.	Ασκήσεις – Σταυρόλεξα – Κρυπτόλεξα – Οπτικές ψευδαισθήσεις	69
	Σύντομο λεξιλόγιο χρηματοοικονομικών όρων . . .	105
	Βιβλιογραφία	109

Αγαπητοί γονείς

Σύμφωνα με πρόσφατες επιστημονικές μελέτες, δισεκατομμύρια πολίτες σε ολόκληρο τον κόσμο αδυνατούν να διαχειριστούν τα οικονομικά τους και να καταλάβουν βασικές οικονομικές έννοιες, όπως το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν και πώς αυτό διαμορφώνεται, η ποσοτική χαλάρωση και τι συνέπειες έχει στο ύψος των επιτοκίων και στο μέλλον των συντάξεων, ο υπερδανεισμός και οι διαχρονικές επιπτώσεις του.

Φυσικά δεν αναφέρομαι σε νέες έννοιες, όπως financial contagion, spreads, options, fintech, hedging, financial fragility και εκατοντάδες άλλες, οι οποίες έχουν καθιερωθεί από «ειδικούς» και έχουν κυριαρχήσει σε ένα παγκοσμιοποιημένο, περίπλοκο χρηματοπιστωτικό σύστημα, που ίσως εξελίχθηκε κατ' αυτό τον τρόπο, ώστε να είναι δυσνόητο στους πολίτες. Όπως είναι γνωστό από τη Χρηματοοικονομική επιστήμη, η ασύμμετρη πληροφόρηση λειτουργεί εις βάρος των οικονομικά ασθενέστερων ομάδων, διευρύνοντας τις υπάρχουσες οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες.

Επιπλέον, σύμφωνα με μια προφητική μελέτη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ, 2005), με τίτλο «Βελτιώνοντας τον Χρηματοοικονομικό Αλφαριθμητισμό» (Improving Financial Literacy), στον σύγχρονο κόσμο, ελλείπει χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, τα άτομα και τα νοικοκυριά είναι πιο επιρρεπή στη δημιουργία χρέους και στην πτώχευση.

Σημειώστε ότι σήμερα (2019) το παγκόσμιο χρέος έχει αναρριχηθεί στα 244 τρισ. δολάρια ενώ το παγκόσμιο ΑΕΠ εκτιμάται στα 88,1 τρισ. τρέχοντα δολάρια, με τον λόγο Συνολικό Χρέος προς ΑΕΠ να φτάνει στο εφιαλτικό ποσοστό του 277%, δημιουργώντας ανασφάλεια σε εκατοντάδες εκατομμύρια πολίτες.

Ως εκ τούτου, σήμερα περισσότερο από κάθε φορά η χρηματοοικονομική εκπαίδευση αναδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντική για τους πολίτες, καθώς τους βοηθά να καταρτίζονται κατάλληλους προϋπολογισμούς, να διαχειρίζονται σωστά τα χρήματά τους ώστε να μην υπερχρεώνονται, να αποταμιεύουν και να επενδύουν αποτελεσματικά.

Μάλιστα, σύμφωνα με κορυφαίους οργανισμούς σε ολόκληρο τον κόσμο (ΟΟΣΑ, Unicef), η χρηματοοικονομική γνώση πρέπει να ξεκινάει όσο το δυνατόν νωρίτερα στη ζωή των πολιτών, δηλαδή από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Άλλωστε, κορυφαίοι ψυχολόγοι από όλο τον κόσμο συμφωνούν ότι τα παιδιά είναι ώριμα να κατανοήσουν την έννοια της αποταμίευσης ακόμη και από την ηλικία των 4 ετών.

Η προαγωγή της χρηματοοικονομικής γνώσης στα παιδιά και στους νέους είναι σημαντική για τη δημιουργία ενός χρηματοοικονομικά εγγράμμου πληθυσμού, ικανού να λαμβάνει σωστές αποφάσεις, μακριά από τις παγίδες του λαϊκισμού.

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας με τίτλο *Τα χρήματα δεν φυτρώνουν στα δέντρα...* είναι το πρώτο βιβλίο στην Ελλάδα, το οποίο αφορά τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση και ενδυνάμωση των παιδιών για ηλικίες μεταξύ 10 και 12 ετών.

Θα παρατηρήσετε ότι ορισμένες λέξεις και φράσεις είναι μεν πολύ γνωστές, αλλά απευθύνονται σε μεγαλύτερα παιδιά. Αναφέρονται εδώ με σκοπό να τις κατανοήσουν οι γονείς και να τις μεταφέρουν εκείνοι στα παιδιά τους. Ο ρόλος των γονιών αλλά και των δασκάλων είναι καθοριστικός και στο πεδίο της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης.

Ο ιδιωτισμός "Money doesn't grow on trees here yet" αναφέρθηκε για πρώτη φορά σε εφημερίδα της Μεγάλης Βρετανίας το 1891 και από τότε χρησιμοποιείται συχνά σε ολόκληρο τον δυτικό κόσμο. Στη χώρα μας υπήρχε μια ανάλογη έκφραση, «Τα λεφτά δεν τα βρίσκουμε στον δρόμο», η οποία σταμάτησε να χρησιμοποιείται στις αρχές της δεκαετίας του 1980, όταν η χώρα άρχισε να υπερδανείζεται...

Η παραπάνω φράση μάς ενημερώνει μεταφορικά ότι πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί με τα χρήματα, διότι για να αποκτηθούν απαιτείται κόπος και ενέργεια. Ενδεικτικό είναι το παράδειγμα της χώρας μας, στην οποία η κρίση αποδείχθηκε ιδιαίτερα ανθεκτική και πολύχρονη, λόγω του χρηματοοικονομικού αναλφαριθμητισμού και της αδυναμίας κατανόησης και επίλυσης των χρόνιων διαρθρωτικών αδυναμιών του παραγωγικού μοντέλου της χώρας, τόσο από τους πολίτες όσο και από την πολιτική ηγεσία.

Η τέταρτη βιομηχανική επανάσταση έχει ήδη ξεκινήσει. Η νέα πραγματικότητα περιλαμβάνει τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας (τεχνητή νοημοσύνη (AI), ρομπότ, ψηφιακή οικονομία) σε όλο το φάσμα της παραγωγικής δραστηριότητας, καθώς και την αύξηση του προσδόκιμου ζωής (longevity). Οι χρηματοπιστωτικές αγορές

μεταβάλλονται συνεχώς λόγω της παγκοσμιοποίησης και των τεχνολογικών εξελίξεων (Fintech), ενώ τα χρηματοοικονομικά προϊόντα γίνονται όλο και πιο περίπλοκα. Παράλληλα, οι επαναλαμβανόμενες κρίσεις, το δημογραφικό πρόβλημα και η κατάσταση του ασφαλιστικού και συνταξιοδοτικού συστήματος είναι φαινόμενα της εποχής που επηρεάζουν την ποιότητα ζωής των πολιτών παγκοσμίως.

Είναι προφανές ότι σε μια εποχή όπου, σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της IBM, η γνώση διπλασιάζεται κάθε 12 ώρες και κυριαρχούν η τεχνητή νοημοσύνη, τα ρομπότ, το διαδίκτυο των πάντων, το cloud, η κβαντική φυσική, η νανοτεχνολογία, διαταράσσοντας τις παραδοσιακές βιομηχανίες και όχι μόνο, απαιτείται ριζική αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος, ξεκινώντας από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και δίνοντας έμφαση στις νέες αξίες και στις νέες δεξιότητες που πλέον απαιτούνται.

Η προαγωγή της χρηματοοικονομικής γνώσης και μιας θετικής χρηματοοικονομικής νοοτροπίας στα παιδιά και στους νέους είναι σημαντική για την εξασφάλιση της μελλοντικής τους ευημερίας.

Μην ξεχνάτε ότι τα χρήματα είναι ένα βασικό μέσο, όχι όμως το μοναδικό, για την επίτευξη του απώτερου σκοπού κάθε ανθρώπου, που είναι η αέναη ευημερία (well being).

Νικόλαος Δ. Φίλιππας
Καθηγητής Χρηματοοικονομικής Πανεπιστημίου Πειραιώς
Πρόεδρος και Ιδρυτής του Ινστιτούτου
Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού